

ЗАТВЕРДЖУЮ

Т.в.о. ректора Національного
університету цивільного захисту
України

Юрій КЛЮЧКА
2023 р.

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Черкаски Валерія Володимировича «Механізми державного регулювання розвитку аграрного сектору України» для здобуття наукового ступеня доктора наук з державного управління зі спеціальності 25.00.02 – механізми державного управління

Науковий рівень дисертації Черкаски Валерія Володимировича «Механізми державного регулювання розвитку аграрного сектору України» відповідає діючим вимогам до атестації здобувачів ступеня доктора наук, а саме «Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук», затвердженого постановою КМУ від 17.11.2021 р. № 1197, а також науковому паспорту спеціальності 25.00.02 – механізми державного управління.

Дисертація Черкаски Валерія Володимировича «Механізми державного регулювання розвитку аграрного сектору України» є кваліфікаційною науковою працею, виконаною особисто здобувачем, характеризується єдністю змісту, має встановлену вимогами структуру: анотацію, вступ, п'ять розділів, висновки, список використаних джерел, додатки, містить наукові положення, що мають наукову новизну, істотне значення в галузі державного регулювання розвитку аграрного сектору України.

Актуальність теми дослідження. Розвиток аграрного сектору та його державне регулювання є взаємопов'язаною сукупністю організаційного, економічного, політичного, правового, соціального державного забезпечення для формування та розвитку сприятливого середовища та підприємницького типу стійкого відтворення з метою задоволення потреб країни в харчових продуктах і у вироблених товарах з сільськогосподарської сировини. Через

механізми державного регулювання вона реалізується у аграрному секторі економіки.

Необхідність створення в аграрному секторі механізму державного регулювання в Україні містить систему заходів на систему економічних відносин, з місця і ролі впливає у цьому секторі в цілому в ринковій економіці, і принципових перехідних особливостей в Україні зокрема.

Незважаючи на достатньо велику загальну кількість робіт з проблем державного регулювання розвитку аграрного сектора України, потребують вирішення наукові питання щодо умов посилення глобалізації, уточнення принципів та змісту державного регулювання щодо розвитку аграрного сектору, запровадження методологічних підходів щодо розвитку системи державного регулювання аграрного сектору, розроблення методичних засад щодо планування обсягу коштів з бюджету на розвиток сільського господарства України, розвитку концептуальних напрямів щодо розвитку аграрного сектору та його державного регулювання, удосконалення інституційного механізму державного регулювання розвитку аграрного сектору України, визначення організаційно-інституційного механізму державного ціноутворенні на продукцію аграрного сектору України, удосконалення моделі реалізації державного регулювання розвитку аграрного сектору України.

Потреба в теоретичному, методологічному та практичному вирішенні окреслених завдань підтверджує актуальність дисертаційної роботи, її важливість, наукову новизну, зумовлює мету, завдання, предмет і об'єкт дослідження, апробацію і практичне впровадження

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження проведено в межах науково-дослідної роботи, яка виконувалась навчально-науково-виробничим центром Національного університету цивільного захисту України за темою: «Розробка механізмів державного управління соціально-економічною сферою та її галузями в контексті забезпечення безпеки українського суспільства» (ДР № 0118U001007). Роль автора полягає в удосконаленні нормативно-правових, економічних, організаційних механізмів державного регулювання розвитку аграрного сектору України.

Наукова новизна дисертаційної роботи в обґрунтуванні теоретико-методологічних засад, методичних і науково-практичних рекомендацій щодо удосконалення механізмів державного регулювання розвитку аграрного сектору України.

Найбільш вагомими науковими результатами дисертаційного дослідження є такі:

уперше:

- обґрунтовано методичний підхід до побудови ефективної системи державного регулювання розвитку аграрного сектору, який синтезує три форми державного регулювання розвитку аграрного сектора: протекціоністську (захист вітчизняних товаровиробників), ринкову (збут всієї виробленої сільськогосподарської продукції), програмну (технічне переозброєння господарств у відповідності з вимогами ринку), шляхом поєднання інституційного та синергетичного підходів до управління, враховуючі системні властивості екологізації сільськогосподарського виробництва, застосування якого забезпечує стабілізацію та прискорення розвитку ініціативного та самостійного регулювання ринків сільськогосподарської продукції та продовольства;

- обґрунтовано методичні засади побудови ефективної системи державного регулювання розвитку аграрного сектору на основі збалансування державного та громадського регулювання аграрним сектором, враховуючи інституціональні і земельні перетворення, що базується на принципах регулювання: виробництва, соціальної сфери села, взаємовідносин з навколишнім середовищем, що забезпечить державне регулювання: внутрішнього попиту, внутрішньої пропозиції, експорту, імпорту сільськогосподарської продукції та продовольства;

- обґрунтовано концептуальні напрями державного регулювання розвитку аграрного сектору, які містять підходи до здійснення державних аграрних інтервенцій, які передбачають захист національних інтересів та врахування необхідності інтеграції України до Європейського Союзу та світового економічного простору, що дозволить гарантування продовольчої безпеки та конкурентоспроможності вітчизняної продукції на внутрішньому ринку; пріоритетний розвиток виробництва та реалізація експортного потенціалу продукції з високою доданою вартістю; раціональне використання земель сільськогосподарського призначення та зменшення техногенного навантаження аграрного сектору на навколишнє природне середовище;

удосконалено:

- класифікаційні ознаки складових елементів механізмів державного регулювання розвитку аграрного сектора за рахунок визначення сукупності заходів централізованого впливу держави, а саме: програмне регулювання, антимонопольне регулювання, індикативне планування і прогнозування, регулювання через структуру податків, які на відміну від раніше існуючих упорядковує ринкові відносини, забезпечує досягнення економічної і соціальної стабільності ринкових форм господарювання аграрного сектора;

- систематизацію науково-методичних підходів до бюджетного

механізму фінансування розвитку аграрного сектора, які на відміну від інших базуються на використанні економічних та адміністративних методів, за рахунок державної фінансово-кредитної допомоги (пільгові умови кредитування, оподаткування, бюджетного фінансування), що дозволить здійснювати контроль за обсягом виробництва, якістю продукції, станом природних ресурсів;

- методику механізму планування державними органами потреби в бюджетній підтримці сільського господарського виробництва, яка на відміну від інших базується на нормативах субсидування сільськогосподарських організацій та диференціюванні, за рахунок застосування принципів: перерозподілу ризиків всередині інтеграційної структури (організаційно-господарський механізм), диверсифікація виробництва, зростання реалізації (за рахунок збільшення обсягів випуску продукції), узгодження дій в виробничій та маркетинговій діяльності, механізму залучення зовнішніх ресурсів, що забезпечить ефективне функціонування регіональної інтегрованої корпоративної структури аграрного сектора;

- інституційний механізм державного регулювання розвитку аграрного сектора, який на відміну від раніше існуючого базується на формуванні політики роздержавлення аграрного сектора і трансформації відносин власності, за рахунок інституційних перетворень: реформування інститутів державного регулювання, формування і розвиток інфраструктури ринку, приватизація державної власності, що забезпечить спільну та скоординовану діяльність органів виконавчої влади з територіальними громадами та агробізнесом;

- організаційно-інституційний механізм державного ціноутворення на продукцію аграрного сектору, за рахунок державних закупівельних інтервенцій: створення біржі з проведення державних закупівельних інтервенцій, розширення переліку найменувань сільгосппродукції, що надходить до державного фонду, коригування системи застави як необхідної умови участі в конкурсі і наступних торгах, що сприятиме державному регулюванню на демократичних засадах та прозорості прийняття рішень;

- підходи до формування моделі реалізації державного регулювання розвитку аграрного сектора суб'єктами якої є, держава, агробізнес, територіальна громада, фінансові установи (банки, страхові та лізингові компанії), за рахунок інтеграційних процесів, що забезпечить раціональне розміщення і спеціалізацію сільськогосподарського виробництва, вдосконалення внутрішньогосподарських виробничих відносин, вибір вигідних каналів реалізації продукції, формування державно-комерційної системи страхування;

дістали подальшого розвитку:

- понятійно-категорійний апарат дослідження шляхом доповнення та уточнення змісту понять, а саме: поняття державне регулювання розвитку аграрного сектору у дуальній єдності синтезу національної економіки та аграрно-промислового комплексу, що на відміну від раніше існуючих має державний вплив на створення функціонально-галузевого спрямування розвитку соціальної і виробничої інфраструктури, за рахунок екологізації сільськогосподарського виробництва, що забезпечить прибутковість товаровиробників аграрного сектору, розвиток інфраструктури продовольчого ринку, аграрного протекціонізму;

- підхід до формування державної аграрної політики України, який на відміну від раніше існуючого базується на суб'єктно-об'єктних управлінських відносинах з використанням технологій публічного управління (форсайт, дорожнє картування), за рахунок консолідування зусиль органів державної влади, бізнесу, територіальних громад, що забезпечить: реалізацію пріоритетних аграрних програм, формулювання цільової спрямованості розвитку території, виділення бюджетних коштів за окресленими напрямками;

- принципи до застосування механізму реалізації державного регулювання розвитку аграрного сектору, а саме: покращення системи кредитного забезпечення, а також розвитку державної підтримки страхування аграрних ризиків, формування економічного стимулювання користувача (власника) землі щодо раціонального використання і охорони земель сільськогосподарського призначення, розвиток біржового ринку, запровадження фінансових та інших інструментів на ринку сільськогосподарської продукції (аграрні розписки, ф'ючерсні і форвардні контракти), що забезпечить інтенсифікацію бюджетної підтримки державного регулювання розвитку аграрного сектору України.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що теоретичні положення, пропозиції, висновки та практичні рекомендації, сформульовані в дисертації, можуть бути використані у практичній діяльності органами державного управління на національному й регіональному рівнях, підприємствами, громадськими організаціями.

Практичне значення одержаних результатів забезпечується їх використанням у діяльності Міністерства аграрної політики та продовольства України під час розроблення інституційного механізму державного регулювання розвитку аграрного сектору, який на відміну від раніше існуючого базується на формуванні політики роздержавлення аграрного сектору і трансформації відносин власності (довідка від 13.07.2018 № 38-11-16/17105). Пропозиції щодо підходів до формування моделі реалізації державного регулювання розвитку

аграрного сектора використані Київською міською державною адміністрацією у процесі реалізації міських цільових програм з розбудови міста у 2019-2022 роках (довідка від 28.12.2022 № 064-5360). Кіровоградською обласною державною адміністрацією використано пропозиції щодо формування організаційно-інституційного механізму державного ціноутворенні на продукцію аграрного сектору (довідка від 20.07.2018 № 22-29/553/03).

Публікації, що відтворюють наукові результати дисертації:

Монографія

1. Черкаська В.В. Механізми державного регулювання розвитку аграрного сектору України: теоретичні засади, методологія, механізми управління. Монографія. Київ: ФОП Самченко А.М., 2023. 354 с.

Статті, опубліковані у періодичних виданнях, включених до категорії «А» Переліку наукових фахових видань України та у закордонних виданнях, проіндексованих у базах даних Web of Science Core Collection та/або Scopus

2. Soloviova, O.; Krasnyak, O.; Cherkaska, V.; Revkova, A. Strategic Development of International Corporate Social Responsibility in Agribusiness. Economics. Ecology. Socium 2022, 6, 51-64. DOI: <https://doi.org/10.31520/2616-7107/2022.6.4-5> URL: <https://ees-journal.com/index.php/journal/article/view/204> (Web of Science) *Особистий внесок: Визначено стратегічний розвиток міжнародної корпоративної соціальної відповідальності в агробізнесі.*

3. Zhovnirchuk, Y., Bondarchuk, N., Cherkaska, V., Terletska, V., Gusiev, V. (2023). Sustainable Development of the Agro-Industrial Complex through Modeling Aspects of Logistics Management. International Journal of Sustainable Development and Planning, 2023, 18(6), pp. 1911-1917. <https://doi.org/10.18280/ijstdp.180627> (SCOPUS) *Особистий внесок: Розроблено теоретичні підходи до сталого розвитку агропромислового комплексу через моделювання аспектів управління логістикою*

4. Zhovnirchuk, Y., Cherkaska, V., Inozemtseva, O., Zhuravel, S., Pyzyuk, D. (2023). A planning model for improving personnel competence in pursuit of sustainable development. International Journal of Sustainable Development and Planning, Vol. 18, No. 9, pp. 2959-2965. <https://doi.org/10.18280/ijstdp.180934> (SCOPUS) *Особистий внесок: використано модель планування для підвищення*

компетентності персоналу для досягнення сталого розвитку агропромислового комплексу.

5. Blyznyuk, A., Kiyanka, I., Ilkiv, O., Cherkaska, V., Berezynskyi, L., & Havrichkov, O. (2023). Negative Factors Influencing the Policy of Public Administration Development of the Agriculture in the Region: The Example of Poland. *Journal of the University of Zulia*, 15(42), 129-145. <https://doi.org/10.46925//rdluz.42.07> (Web of Science) *Особистий внесок: визначено негативні чинники впливу на політику державного управління розвитком сільського господарства регіону.*

Статті у наукових виданнях, включених до Переліку наукових фахових видань України

6. Черкаська В.В. Напрями впливу держави на розвиток аграрного сектору. *Державне управління : удосконалення та розвиток*. 2015. № 12. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua>

7. Черкаська В.В. Сутність та функції державного регулювання розвитку аграрного сектору України. *Державне управління : удосконалення та розвиток*. 2016. № 5. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua>

8. Черкаська В.В. Принципи та напрями державного регулювання розвитку аграрного сектору України. *Державне управління : удосконалення та розвиток*. 2016. № 10. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua>

9. Черкаська В.В. Напрями державного сприяння розвитку та безпеці аграрного підприємництва. *Державне управління : удосконалення та розвиток*. 2017. № 6. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua>

10. Черкаська В.В. Державне регулювання аграрних ризиків з урахуванням аспектів якості. *Інвестиції: практика та досвід*. 2017. № 13. С. 79-81.

11. Черкаська В.В. Еволюція поглядів на розвиток державного регулювання розвитку аграрного сектору України. *Інвестиції: практика та досвід*. 2017. № 16 С. 94-97.

12. Черкаська В.В. Формування сучасних умов державного регулювання розвитку аграрного сектору України. *Вісник Національного університету цивільного захисту України : зб. наук. пр. X. : Вид-во НУЦЗУ, 2017. Вип. 2 (7) (Серія "Державне управління"). С. 190-196.*

13. Черкаська В.В. Роль держави на розвиток аграрного сектору та забезпечення соціальних відносин. *Інвестиції: практика та досвід*. 2017. № 17 С. 90-92.

14. Черкаська В.В. Форми та методи державного регулювання розвитку

аграрного сектору. Інвестиції: практика та досвід. 2017. № 18. С. 70-73.

15. Черкаска В.В. Нормативно-правові аспекти державного регулювання розвитку аграрного сектору України. Вісник національного університету цивільного захисту України. Серія "Державне управління". Збірник наукових праць. 2018. Випуск 1 (8). С. 212-218.

16. Черкаска В.В. Вплив методів державного регулювання на ефективність ринкових механізмів розвитку країни. Публічне управління та митне адміністрування. 2017. № 2 (17). С. 125-130.

17. Черкаска В.В. Сучасні особливості державного регулювання розвитку сільськогосподарських підприємств. Інвестиції: практика та досвід. 2018. № 4. С. 112–115.

18. Черкаска В.В. Формування системи державного регулювання агропромислового виробництва регіону Державне управління : удосконалення та розвиток. 2018. № 2. URL: http://www.dy.nauka.com.ua/pdf/2_2018/26.pdf

19. Черкаска В.В. Сталий розвиток тваринництва, як складовий елемент аграрного сектору. Інвестиції: практика та досвід. 2018. № 5. С. 57–59.

20. Черкаска В.В. Критерії сталого розвитку аграрного сектору. Інвестиції: практика та досвід. 2018. № 6. С. 44–48.

21. Черкаска В.В. Класифікація чинників сталого розвитку аграрного сектору. Інвестиції: практика та досвід. 2018. № 7. С. 90–93.

22. Черкаска В.В. Механізми державного регулювання захисту внутрішніх ринків аграрного сектору. Публічне управління та регіональний розвиток. 2019. № 3. ЧНУ імені П.Могили, 2019. С. 178-191.

Статті у наукових періодичних виданнях інших держав із напрямку, з якого підготовлено дисертацію

23. Черкаска В.В. Зарубіжний досвід ефективного функціонування розвитку аграрного сектору *Stredoevropsky vestnik pro vedu a vyzkum*. 2017. № 5 (41). Р. 60-66.

24. Черкаска В.В. Адаптація системи державного регулювання цін на сільськогосподарську продукцію до вітчизняної практики *News of science and education*. 2017. № 5 (53). Р. 51-59.

25. Черкаска В.В. Впровадження системи фінансування сільського господарства в Україні *Научно-теоретический и практический журнал: Уральский научный вестник (ОРАЛДЫҢ ҒЫЛЫМ ЖАРШЫСЫ)*. Республика Казахстан: г. Уральск: ЖШС «Уралнаучкнига», 2017. № 4 (164). С. 3-11.

26. Черкаска В.В. Напрями формування аграрної політики *Наука і studia*. 2017. № 12 (173). Р. 20-27.

27. Черкаска В. В. Сучасні методи державної підтримки розвитку аграрного сектору *Nauka i studia*. 2018. № 1 (181). P. 35-42.

Тези конференцій

28. Черкаска В.В. Система державного регулювання розвитку аграрного сектору *Materiały XIII Międzynarodowej naukowo-praktycznej konferencji «Nauka: teoria i praktyka 2017»*, Tom 2 : *Przemysł: Nauka i studia* S. 13-15.

29. Черкаска В.В. Прямі методи державного регулювання аграрного сектору *Материали за XIII международна научна практична конференція «Новини на научния прогрес 2017»*, Volume 2 : *София .«Бял ГРАД-БГ»*. С. 6-8.

30. Черкаска В.В. Непрямі методи державного регулювання аграрного сектору *Materiály XIII Mezinárodní vědecko praktická konference «Přední vědecké novinky 2017»*, Volume 2 : *Praha. Publishing House «Education and Science»* S. 13-15.

31. Черкаска В.В. Економічна роль держави в регулювання аграрного сектору *Materials of the XIII International scientific and practical Conference Proceedings of academic science 2017* , August 30 September 7 , 2017 : *Sheffield. Science and education LTD* P. 38-40.

32. Черкаска В.В. Державна підтримка розвитку аграрного сектору *Materialy XIII Międzynarodowej naukowo-praktycznej konferencji , «Wschodnie partnerstwo 2017»* , Volume 2. *Przemysł: Nauka i studia* S. 37-39.

33. Черкаска В.В. Цінова політика, як складовий елемент механізму державного регулювання розвитку аграрного сектору *Materialy XIV Międzynarodowej naukowo-praktycznej konferencji , «Strategiczne pytania światowej nauki»* , 07 -15 lutego 2018 roku , Volume 2. *Przemysł.: Nauka i studia*, 2018. С. 54-56.

34. Черкаска В.В. Інструменти державного впливу на розвиток аграрного сектора *Материали за XIV международна научна практична конференция, Бъдещите изследвания 2018* , 15-22 февруари 2018 г. *Политология. Закон. Икономики. Публичната администрация. : София.« Бял ГРАД-БГ »*. С. 43-45.

35. Черкаска В.В. Формування інституціонального середовища аграрного сектора *Materiály XIV Mezinárodní vědecko praktická konference «Věda a technologie: krok do budoucnosti -2018»*, Volume 5 : *Praha. Publishing House «Education and Science»* S. 65-67.

36. Черкаска В.В. Перспективи розвитку малих форм підприємництва в аграрному секторі. *Materials of the XIII International scientific and practical*

Conference Modern scientific potential 2018 , February 28 March 7 , 2018 Political science. Law. Public administration. : Sheffield. Science and education LTD P. 71-73.

37. Черкаська В.В. Державне регулювання функціонування інтегрованих формувань в аграрному секторі. Матеріали I міжнародної науково-практичної інтернет-конференції присвяченої 95-річчю Харківського національного університету міського господарства імені О. М. Бекетова «Інновації в управлінні соціально-економічним розвитком». Харків, 5 березня 2018 р. С. 292-294. URL:

http://mmgh.kname.edu.ua/images/Zbirnik_tez_konf_stal_rozv_2018.pdf.

38. Черкаська В.В. Проблеми сталого розвитку аграрного сектору Державне управління у сфері цивільного захисту: наука, освіта, практика : матеріали Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції, 19–20 квітня 2018 р. / за заг. ред. В. П. Садкового. Х. : Вид-во НУЦЗУ, 2018. С. 160-162. URL: <http://www.nuczu.edu.ua/img/articles/1467/Tezy-2018.pdf>.

39. Черкаська В.В. Інтеграційний процес в аграрному секторі України Європейський вимір реформування публічного управління в Україні: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (2 листопада 2018 року) / за заг. ред. О. І. Пархоменко-Куцевіл. К.: ДП “Видавничий дім “Персонал”, 2018. С. 121-122.

40. Черкаська В.В. Підтримка розвитку недержавної освіти в аграрній сфері Матеріали Міжнар. наук. конф. “Актуальні проблеми модернізації недержавного сектору освіти в Україні у контексті світових тенденцій і національної практики”, 11 квітня 2019 р. К.: ДП “Видавничий дім “Персонал”, 2008 С. 294-295.

41. Черкаська В.В. Механізми впливу бюджетних субсидій на розвиток аграрного сектору України Державне управління у сфері цивільного захисту: наука, освіта, практика: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, 17-18 травня 2019 р. / за заг. ред. В.П. Садкового. Х.: Вид-во НУЦЗУ, 2019. С. 275-276.

Усі результати, які винесено автором на захист, отримані самостійно і містяться в опублікованих роботах. У роботах, опублікованих у співавторстві, використані тільки ті ідеї, положення та розрахунки, які є результатом особистих наукових пошуків. Особистий внесок дисертанта у колективні наукові роботи конкретизовано у списку праць здобувача, наведеному вище.

Запропоновано офіційних опонентів, які є провідними фахівцями із заявленої спеціальності та за темою дисертаційної роботи:

- доктора наук з державного управління, професора Дацій Надію Василівну, професора кафедри економічної теорії, інтелектуальної власності та публічного управління Поліського національного університету;

-доктора наук з державного управління, старшого наукового співробітника Драган Ірину Василівну, старшого наукового співробітника відділу методології сталого розвитку Інституту демографії та проблем якості життя НАН України;

- доктора наук з державного управління, професора Антонову Людмилу Володимирівну, професора кафедри обліку і аудиту Чорноморського національного університету імені Петра Могили.

Загальний висновок. Дисертаційна робота Черкаски Валерія Володимировича «Механізми державного регулювання розвитку аграрного сектору України» здобувача відповідає спеціальності 25.00.02 – механізми державного управління, відповідає вимогам до дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора наук, а саме вимогам пунктів 7, 8, 9 Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук, затвердженого постановою КМУ від 17.11.2021 р. № 1197.

Автор роботи, Черкаска Валерій Володимирович, може бути представлений до публічного захисту наукових досягнень у формі дисертації на здобуття ступеня доктора наук за спеціальності 25.00.02 – механізми державного управління.

Рекомендувати прийняти до захисту дисертацію Черкаски Валерія Володимировича «Механізми державного регулювання розвитку аграрного сектору України».

Рецензенти:

Доктор наук з державного управління,
професор

Доктор наук з державного управління,
професор

Доктор наук з державного управління,
доцент

Олексій КРЮКОВ

Вікторія ШВЕДУН

Неллі ЛЕОНЕНКО